

Таким чином, отримані у дослідженні результати дозволяють дійти висновку, що наявність високого рівня розвитку особистісних якостей, які є складовими особистісного потенціалу студентів, є передумовою формування в їх свідомості позитивного образу власної професійної затребуваності як передумови успішності професійного становлення.

Перспективи подальших досліджень мають полягати у вивченні причинно-наслідкових зв'язків між рівнем розвитку різних складових особистісного потенціалу студентів та становленням системи самосприйняття, самооцінки та самоствавлення у професійній сфері.

### **Література**

1. Леонтьев Д.А. Личностное в личности : личностный потенциал как основа самодетерминации / Д.А. Леонтьев // Ученые записки каф. общей психологии МГУ им. М.В. Ломоносова. Вып. 1. – М. : Смысл, 2002. – С. 56–65.
2. Харитонов Е.В. Опросник «Профессиональная востребованность личности» (ПВЛ) / Е.В. Харитонов, Б.Л. Ясько // Практична психологія та соціальна робота. – 2010. – № 7. – С. 45–57.

***Галієва О.М.***

*старший викладач кафедри спеціальної освіти*

*Комунальний вищий навчальний заклад «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради*

### **ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СИТУАТИВНОЇ ТРИВОЖНОСТІ СТУДЕНТІВ**

Накопичені у вітчизняній психології дані дозволяють розглядати розвиток емоційної сфери у контексті процесу формування особистості. У працях Л.І. Божович, Л.С. Виготського, О.В. Запорожця, І.С. Кона, Г.М. Бреслава прослідковуються глибокі взаємозв'язки між проявом особистісних новоутворень та особливостями емоційної сфери.

Джерела емоційного розвитку бачаться в «усвідомленій діяльності суб'єкта, в якій він реалізує власні відношення зі світом та під впливом якої

він починає не тільки розуміти, але і емоційно реагувати на події та явища, які відбуваються» [2].

Розвиток емоцій розуміється як процес перетворення емоційної регуляторної діяльності, ускладнення функцій та механізмів регуляції поведінки. Основна суть змін бачиться у підпорядкуванні безпосередньо емоційної регуляції з опорою на моральні норми, компонентом якої є емоційні відношення.

З віком відбуваються зміни змісту емоцій, ускладнення об'єктів та розширення їх кола, з'являються нові почуття як стійкі емоційні відношення до певної групи об'єктів, які виникають в результаті узагальнення емоцій, формується здатність контролювати та регулювати емоції, аналізувати та передбачати емоційні ситуації та уникати їх, підвищується рівень диференційованості та вибірковості емоцій.

Такий зв'язок емоцій з процесом психічного розвитку обумовлює те, що особливості емоційної сфери розглядаються як показники формування особистості.

Відзначається, що переживання тих або інших емоцій та почуттів впливає на формування особистості студента, перебудову його поглядів та відношень до дійсності.

Позитивний вплив емоцій на діяльність пов'язаний з регулюючою функцією емоцій. Як зазначає Л. Г. Дика, емоції, які породжуються діяльністю, не тільки стають її необхідним компонентом, але й починають виконувати функцію її регуляції.

Зазначається також можливий негативний вплив негативних емоцій, які створюють стресові стани та знижують інтелектуальну діяльність та загальну активність. Зазначається, що негативні емоції, які поєднуються із невизначеністю мотивації, знижують успішність навчальної діяльності, впливають на механізми саморегуляції та посилюють дезадаптацію [2].

Проблемі тривожності як психічного стану, який виникає в результаті впливу ситуативних факторів, присвячені дослідження як вітчизняних (М.О. Амінов, Г.Ш. Габдєєва, М.Д. Левітов, Т.О. Нежнова, А.М. Прихожан, О.В. Філіпова, Ю.Л. Ханін та інші), так і зарубіжних вчених (І.В. Пацявичус, Ч.С. Спілбергер, К.Є. Ізард, Р.С. Лазарус та інші) [1].

За даними Р.Б. Кеттела, віковий пік тривожності припадає на вік 20 років [2].

Студентський вік (18-25 років) є складним періодом в житті людини, тому що є, швидше, первинною ланкою в ланцюзі зрілого віку, ніж

заключним у ланцюзі періодизації дитячого розвитку [4]. Б. Г. Ананьєв вважає необхідним виокремити студентський вік в особливий період психічного розвитку як період інтенсивної професійної самоосвіти [3].

Студентським віком називається період життя, який пов'язаний із здобуттям вищої освіти та є собою достатньо широким віковим діапазоном, який припадає у різних класифікаціях на вікові періоди пізньої юності або ранньої дорослості. У класифікаціях, в яких у якості принципу періодизації береться принцип соціалізації індивіда, студентський вік розглядається як спеціальна онтогенетична стадія.

В деяких працях отримані залежності успішності студентів від тривожності, які в цілому вказують на їх негативний зв'язок. Як підкреслює Р.Б. Кетелл, зв'язок тривожності та успішності складний та визначається мотивацією, складністю матеріалу, віком та іншими факторами. Передбачається, що незначний рівень тривожності може сприяти навчанню за рахунок збільшення часу на самостійну роботу з навчальним матеріалом. Вказується також на можливість існування зворотнього впливу низької успішності на виникнення стану тривоги [2].

В особистісному розвитку студентів спостерігається період перебудови – кризи третього курсу, який виражається у зміні ціннісних орієнтацій, відношень та фізіологічних показників рівня тривожності. На першому-другому курсі основна спрямованість студентів – спілкування, встановлення стосунків з однолітками та викладачами, широкий круг інтересів. Найбільш тривожні студенти серед них стають лідерами, відповідальними за організацію групи. На старших курсах основною спрямованістю стає оволодіння професією. Високу тривожність проявляють ті студенти, які не знайшли себе в професії. Зміна спрямованості викликає зміну оціночного ставлення до викладачів. Професійне самовизначення набуває конкретної поведінкової форми [3].

Таким чином, ситуативна тривожність студентів характеризує їх стан у даний момент, впливає на поведінку, розвиток емоцій і на процес професійного становлення. Зростання ситуативної тривожності в студентському віці є стресогенним фактором, може призвести до розвитку емоційного стресу, зниження здатності до адаптації. Тому, при організації навчальної роботи у вищому навчальному закладі необхідні заходи, спрямовані на зміну ставлення студентів до навчального процесу з метою формування мотивації досягнення.

## Література

1. Капитанец Д.А. Влияние ситуативной тревожности на успешность учебно-профессиональной деятельности субъектов образовательного процесса / Д.А. Капитанец. // Психология и педагогика : методика и проблемы практического применения. – 2011. – № 18. – С. 91-95.
2. Колесникович В.Н. Эмоциональный фактор в структуре личности и учебной деятельности студентов : дис. канд. псих. наук : 19.00.07 / Колесникович Вадим Николаевич – СПб., 1997. – 113 с.
3. Палагина Н.Н. Психология развития и возрастная психология : учебное пособие для вузов. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2005. – 288 с.
4. Уддин М.А. Сравнительный анализ личностных и мотивационных особенностей студентов очного и дистанционного обучения (на примере студентов-психологов) : дис. канд. псих. наук : 19.00.07 / Уддин Мд Актхер – Москва, 2014. – 234 с.

***Гресько В.В.***

*аспірант факультету психології*

***Науковий керівник: Данилюк І.В.***

*доктор психологічних наук, професор,*

*завідувач кафедри загальної психології*

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

## ПСИХОЛОГІЧНЕ ПІДґРУНТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Україна виступає поліетнічним суспільством, в якому етнічна ідентичність не завжди збігається з національною.

Поняття «нація» насамперед асоціюється з «громадянством», «державою» і означає певну територіальну політичну спільноту, тоді як етноси відрізняються один від одного особливостями мови, культури, психіки. Нація об'єднує членів суспільства на основі повсякденної спільної праці сьогодні, а етнос – на основі загального походження в минулому [3, с. 6].

Національна ідентичність – раціональне усвідомлення належності до певної національної спільноти, ототожнення з її системою цінностей, символами, культурою, історією, територією, державними та правовими